

VASARIO 16

1918 — 1940 m. laikotarpis

Tie, kurie šiandien yra 30 metų ar kiek daugiau, jau nebeprisimena paskutiniosios Vasario 16 iškilnių 1940 metais. Jie neprišimena, kaip iškilmingai plevėsavo trispalvės Karo muziejaus bokšte, Gedimino pilyje ir prie kiekvieno lietuvių namo. Tik tie, kurie jau yra žilo plauko susilaukę, gerai žino, ką jiems ir visai tautai davė 1918-1940 metų laikotarpis.

Kiekvienį praėję metai pažeria po sauja duklių ant nepriklausomos Lietuvos istorijos vieškelio. Ir tas duklių sluoksnis darosi vis storesnis. Lygiai taip pat kiekvienį metą vis tankesniu šydu ir tamsesniais šešėliais pridengia svajones apie laisvos tėvynės ateitį. Todėl šioji istorinė diena, vietoj džiaugsmo ir šabloniško datos prisiminimo, turėtų būti gilesnio susimąstymo ir ateities gairių nusmaigstymo diena.

Pirmiausiai reiktų giliai išmąstyti ir įsisauginti, ką Lietuvai reiškė 1918-1940 m. laikotarpis. Ne tik mes patys, bet ir daugelis svetimųjų 1918 metų prisiėlimą vadina savotišku stebuklu, kurio dėka ne tik turėjome nepriklausomybės laikotarpį, bet Lietuva išliko gyva iki šiai dienai.

„1918-1940 metų nepriklausoma Lietuva yra pats gražiausias Lietuvos istorijos žiedas. Tas neilgas laikotarpis nulėmė mūsų tautos išlikimą ir kultūrinį augimą ilgai ateičiai. Po 1940-ųjų metų mūsų tautai natūraliosios mirties pavojai kaip ir išnyko, o dabar ji žūtų tik tuo atveju, jei ją kas nužudytų. O šiaip auga ir bresta naujos kartos, džiaugiamės jų lietuviškumu („Lietuva“, Nr. 2-3, 1973).

Per šį, nors ir neilgą, laikotarpį spėjo išaugti ir subręsti nauja susipratusių lietuvių karta, kuri iki šiai dienai išsaugojo ir toliau saugos lietuviškąją dvasią ir kultūrą.

ra. Be tos 1918-1940 m. laikotarpyje išaugusios kartos Lietuvos vardas šiandien vargu, ar būtų dar kur nors minimas.

Mes, kurie atskilome nuo gyvojo tautos kamieno, privalome šios dienos proga nulenkti savo galvas prieš juos ir gerai pagalvoti, kaip ir kiek galime prie bendrojo kultūrinio lietuviškojo darbo prisidėti. Šiandien mes turime save įtikinti, kad nesame nei tremtiniai, nei išeiviai-emigrantai. Nors daugelis mūsų jau yra patogiai įsikūrę svetimuose kraštuose ir jaučiasi tų kraštų patenkinti piliečiai, bet vis dėlto mes praktiškai tebesame išvietintųjų-pasitraukusiųjų kategorijoje. Laiko atžvilgiu, tai yra laukimo kategorija. Net ir tie, kurie yra galutinai apsisprendę užmiršti tėvynę ir niekada į ją nebeorėtų grįžti, vistiek nėra išbraukti iš šitų lietuvių kategorijos. Tai yra mūsų likimo įdegtas žymė, ir mes ją nešiotume net ir tada, jei išsižadėtume lietuvių vardo ir užmirštume savo kalbą.

Buvimas šioje ypatingoje kategorijoje uždeda mums ir ypatingas pareigas. „Išvijos tarnyba savo tėvų kraštui klaidingai vadinama kova. Tai yra budėjimas. Tokia būklė nėra patogi: nuotaikos blogos, tikslai per tolimi, efektų nėra, o reikia ir veikti ir neužsūsti. Nežinome ateities — gal tokia būklė truks šimtmečius (t. p.).

Todėl svarbiausia ir pagrindinė mūsų pareiga yra neprarasti 1918-1940 metais susikrauto dvasinio kapitalo, išlikti lietuviams ir kiek galima ilgiau išlaikyti lietuvių kalbą. Ne materialinės gėrybės, ne pinigai jamžins ir pateisins mūsų ypatingą padėtį, bet tik lietuviškoji kalba, kultūrinė kūryba — raštas, menas, muzika primins ateinančioms kartoms, kad čia lietuvių gyventa.

J. Vikis

Vlikas kreipiasi

Minėkime Lietuvos Valstybės Atstatymo 56-sias Metines

Vasario 16-sios aktas yra mūsų tautos ilgų metų kovos, ištvermės ir vilties vaisius. Sykiu tas Lietuvos valstybės nepriklausomybės atstatymo nutarimas yra tiek ji priėmusios Lietuvos Tarybos, tiek mūsų tautos visų vadovaujančių sluoksnių vieningo nusistatymo išraiška.

1918 metų Lietuvos padėtis ir tarptautinė politika mūsų tautai nebuvo viltingos. Tik tautos ryžtas ir jos vadovaujančių sluoksnių vieningumas atstatė Lietuvos valstybinę nepriklausomybę, o savanorių kraujo ir gyvybių aukos ją apgynė nuo priešių.

Šių dienų mūsų tautos istorinėse sūtemose Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymo aktas ir faktas turi visiems lietuviams ypatingos reikšmės ir vertės: kaip švyturys ir keldrodis, kaip palikimas ir įpareigojimas ir kaip padaršinimas bei užtikrinimas.

Kaip švyturys ir keldrodis jis veda mūsų

Mažoji Britanija

Senas priežodis sako, kad mirštančiam liūtui ir asilas spiria. Taip dabar, atrodo, yra atsitikę su mūsų miela Anglija, kurią iki šiol Didžiąja Britanija vadindavome. Nebegalima drįsti rašyti to vardo, nes jau seniai pasaulio diplomatai ir spauda pasitenkina United Kingdom arba tiesiog Anglijos pavadinimu. Vienas Jugoslavijos ministras paklausė, „What's great about England?“ Vadinasi, nieko nebėra didelio: Didžioji Britanija, pati prieš savo norą, ima darytis Mažąją Britaniją. Kažkuris diplomatas dar pridėjo: „Jūs, angilai, gyvenate mirusios didybės griuvėsiuose“.

Vienas JAV laikraštis parašė, kad D. Britanija esanti kaip už skolintus pinigus pirkta senas, apleistas namas. Bandyk kiek nori atremontuoti, namas vistiek kasdien eina blogyn, o skolas už jį reikia mokėti. Kitas žurnalistas nuėjo dar toliau, palygindamas Angliją su skęstančiu laivu, iš kurio visos žiurkės bėga. Esą tik pažiūrėkite į jaunų žmonių eiles prie įvairių ambasadų, išduodančių emigracijos vizas.

Europoje gal daugiausiai britų nemėgsta vokiečiai. Jie skundžiasi, kad bepinigiai britų turistai užplūsta Vokietiją kaip maras. Jie esą nepajėgia nei už nakvynės, nei už kelionės užsimokėti. Britų merginos garsėjančios visoje Europoje keliavimu „ant nykščio“.

Vokiečių pramonininkai sako, kad Anglija, įsijungusi į Bendrąją Rinką, nepaliko savo didybės namie. Jie nori iš karto valdyti, bet nesiduoda valdomi; nori gauti visokių lengvatų, bet gali išleisti savo kasdien vis smunkantį svorą. Tos pačios nuomonės yra ir prancūzai.

Kiek daugiau britus myli ir jų gailisi austrai. Jie sako: „Vargšai angilai, jie yra neturtingiausi iš visų turistų. Neverta jiems net geresnių suvenyrų rodyti — vistiek nepirks...“

Šveicarijoje, iš dalies ir Prancūzijoje krautuvų vagystės turi specialų vardą: „English shopping“. Ir dar prideda, kad eiliniai angilai net nemoka padoriai angliskai. Viena Olandijos studentė pareiškė, kad anglų populiariausi išsireiškimai esą „sort of“ arba „you know“...

Vienas anglas, kurio žmona yra kanadietė, net per TV prisipažino, kad uošviai pasisiūlė atsiusti maisto, nes angilai arba jų nebeturi, arba nebepajėgia nusipirkti. O amerikiečiai jau seniai kartoją, kad Anglijoje įvestos maisto kortelės, ir normos esančios labai menkos...

Tik du dalykus užsieniečiai dar kartais Anglijoje pagarbina: monarchiją ir policiją. Net vienas vengrų komunistas pareiškė, kad ir komunistams būtų labai gera turėti karalių arba karalienę... Panašiai galvoja ir profesorius čekoslovakas. Ispanų kunigas atvirai pasisakė laukias gen. Franko mirties, kad kraštą vėl galėtų valdyti karalius. Daugelis europiečių yra įsitikinę, kad jeigu ne monarchija, tai Anglija jau seniai būtų revoliucijos bangos nušluota. Na, o anglų Bobby (policininkas) per visus laikus buvo ir yra turistų mėgiamiausias gyvas eksponatas.

Kas i šitkurių atstiko, kad šioji sala iš Didžiosios Britanijos žmonių akys pasidarė Mažąja? Kodėl ji taip sumenko? Nors mes, vietiniai, to sumenkimo lyg ir nepastebime. Rodos, viskas tebėra po senovei, tik tos kainos...

Pati svarbiausioji priežastis yra infliacija. Kraštas nebesuveda galų su galais, jis perka daugiau, negu parduoda. Balansui išlyginti reikia pirkti svetimą pinigą, kuris ir gražia anglų kalba svaro kampas. Antroji priežastis yra trijų dienų darbo savaitė. Gamyba sumažėjo, o žmonės, bijodami valiutos kritimo, perkasi iš paskutiniųjų. Tokiu būdu vis mažiau prekių lieka eksportui, vis žemiau smunka svaras.

Trečia priežastis — garsusis angliakasių streikas, arba tiksliau pasakius, nenoras dirbti. Tas prisidėjo prie kuro trūkumo, atsiradusio dėl naftos suvaržymų. Svarbiausia, kad angliakasių streikas jau įgavęs politinį atspalvį. Profesinėse sąjungose dirbą komunistai jau ne kartą atverai pareiškė, kad jų tikslas yra nuversti vyriausybę, ir, jeigu tik pasisektų, sukelti revoliuciją. Iki šiol jiems sekasi visiškai patenkiamai.

Ir vis dėlto patys angilai dėl visų tų bėdų mažiau kalba ir jaudinasi, negu užsieniečiai. Jie tebesijaučia Didžiosios Britanijos išdidūs palikuonys. Sakysime, praloštos tarptautinės futbolo rungtynės daugelį anglų atrodė greičiau pražudęs kraštą, negu trijų dienų darbo savaitė ar net grasi-nanti revoliucija...

K. Kerpė

PABĖGO LENKAI

Iš lenkų laivo Stefan Batory, plaukusio su 401 keleiviais, 81 pabėgo į Vakarus: 64 išlipo Hamburgu, penki Oslo ir dvylika Kopenhagoje. Laivas neteko daugiau kaip penktosios dalies visų savo keleivių. Pabėgimo priežastys esančios sunkios ekonominės sąlygos ir politinis persekiojimas.

PASAULYJE

KARD. MINDSZENTY „ATLEISTAS“

Vengrijos primatas, senukas (81 m.) kardinolas Josef Mindszenty, pagaliau buvo priverstas palikti savo postą. Sakoma, kad popiežius tai padaręs spaudžiamas Vengrijos vyriausybės.

Nors oficialiai pranešama, kad kardinolas atsisatydinęs savanoriškai, tačiau kai kurie Vatikano sluoksniai cituoja šitokį kard. Mindszenty pareiškimą:

„Aš nemanau, kad turiu teisę savavališkai palikti savo postą, nes tai pakenktų Vengrijos bažnyčiai ir krašto laisvei. Tačiau aš palieku ta reikalą popiežiaus sąžinei. Jei jis įsakys — aš pasitrauksiu, bet jis bus už tai atsakingas prieš Dievą ir istoriją.“

Kardinolas Mindszenty šiuo metu gyvena Austrijoje.

Lygiai prieš 25 metus jis buvo suimtas. Prieš tai jis buvo pareiškęs, kad žmonės netikėtų jo prisipažinimais teisme, nes jie bus prievarta išgauti. Bylos metu jis tą pareiškimą buvo atšaukęs.

BIZNIERISKAS PASIKALBĖJIMAS

Po dr. Kissingerio ir Gromyko pasitarimų Vašingtone buvo paskelbtas komunikatas, kuriame tarp kitko sakoma:

„Pasikeitimas nuomonėmis vyko biznieriškai (businesslike), konstruktyviai ir buvo naudingas abiem pusėm.“

Ministeriai aptarė Sirijos-Izraelio taikos sąlygas, abipusį ginklų sumažinimo klausimą ir nusprendė, kad Europos taikos ir bendradarbiavimo konferencija būtų galima greičiau sėkmingai užbaigta.

Dr. Kissingeris ne už ilgo vyksta į Maskvą paruošti dirvą prezidento Nixono vizitui į Sov. Sąjungą.

POPIEŽIUS Į LENKIJĄ?

Spaudoje vėl pasklido gandai, kad popiežius žada lankytis už geležinės uždangos. Lenkijos vyriausybė pakvietė Vatikano diplomatai arkivyskupą Casaroli į Varšuvą. Manoma, kad bus aptariami popiežiaus vizito reikalai.

— Belfaste plėšikai nušovė du katalikus darbininkus, nes jie neatsiklaupė prieš užsimaskavusius banditus.

— Praėjusiais metais Anglijoje pastatyta 25.600 namų mažiau, negu buvo numatyta.

— Norinčių emigruoti iš Anglijos gydytojų skaičius padidėjo devynis kartus. Vitudinaiškai 6 gydytojai kas mėnesį išemigruodavo. Sausio mėnesį buvo gauta 50 emigracijos pareiškimų. Vieno gydytojo paruošimas kaštuoja 30.000 svarų.

— Etnos ugniakalnis, buvęs ramus nuo 1763 m., vėl išsiveržė.

— Johannesburge (Pietų Afrikoje) nuimti „Whites only“ užrašai nuo įėjimų į parkus, bibliotekas, liftus, muziejus ir kt.

— Rusų ortodoksų vienuoliai protestuoja prieš vyriausybės planą įrengti ateizmo muziejų Pochajevo vienuolyne Ukrainoje.

— Vokiečių spauda piktinasi, kad britai nesiliauja demonstravę nacių laikus primančius filmus, kaip „49th Parallel“, „Colditz“ ir kt.

— Ženevoje kovo mėnesį bus parduodamas neperšaunamas H. Goeringo automobilis, kuris buvo specialiai jam padarytas.

— Garsioji lady Docker bylinėjosi su „Daily Express“ dėl jos įžeidimo. Teismas nubaudė laikraštį sumokėti pusę peno. Teismo išlaidas, 1.500 svarų moka lady Docker...

— V. Vokietija ir Lenkija susitarė dėl vokiečių grąžinimo iš Lenkijos. Jų ten dar esama apie 50.000.

— Sausio 30 d. seismografa užregistravo atominių bombų sproginimus S. Sąjungoje.

— Parlamentas ruošia specialų įstatymą nusavinti reikalingus žemės plotus, kad galėtų pagreitinti naftos atvedimą iš Šiaurės jūros.

— Norvegijoje nuteisti penki žydai už arabo nužudymą.

— Prie Kaspijos jūros dega naftos šaltinis, kurio dėl siaučiančių vėjų nesiseka užgesinti.

— Ministeris pirmininkas E. Heath per T. V. apkaltino angliakasių prof. sąjungos viceprezidentą, komunistą McGahey, už bandymą nuversti teisėtą valdžią.

— Arklys nuspyrė žinomo darbiečio politiką, Nuerenburgo teismo dalyvio lordo Shawcross žmoną, lady Shawcross.

— Sov. Sąjunga nutarė paskirti ambasadorių į buv. britų koloniją, Fijį salą.

— Spaudos žiniomis, Brežnevo apsilankymo proga, Kuboje buvo susirinkę visų Pietų Amerikos komunistų partijų vadai.

MEDALIŲ LAIMETOJAI

N. Zelandijos pasibaigė Commonwealth'o žaidynės, kuriose aukso medalius laimėjo šie, tai bendruomenei priklausę, kraštai: Australija — 29, Anglija — 28, Kanada — 25, N. Zelandija — 9, Kenija — 7, Indija — 4, Skotija — 3, Nigerija — 3, S. Airija — 3, Uganda — 2, Jamaika — 2, Valija, Ghana, Zambija, Malezija, Tanzanija ir St. Vincent — po 1.

KVIECIAI AMERIKAI

Sov. Sąjunga pasiūlė JAV parduoti kviečių, nes po gero šių metų derliaus Sov. Sąjunga turinti jų didelį perteklių. Tuo tarpu JAV jaučiamas kviečių trūkumas ir jų kainos smarkiai kyla.

Spaudoje skelbiama, kad sovietai siūlo tuos pačius kviečius, kuriuos 1972 m. pirkė iš JAV po 1.65 dolerius už bušelį, o dabar parduoda po 5-8 dolerius. Reikia mokėti prekiauti!

PRIETARINGI PRANASAI

Pačiame ekonominės krizės siautėjime D. Britanijos karalienė beveik su visa šeima išvyko į N. Zelandiją ir kitus šiltes, bet tolimus kraštus. Anglikonų bažnyčios galva ir didžiausias moralinis autoritetas, Cantenbury arkivyskupas, taip pat yra išvykęs su paskaitomis į JAV.

Spaudoje pasirodė prietaringų balsų, pranašaujančių, kad krašto valdžios ir bažnyčios galvoms pasišalinus, jį galinčios ištikti dar didesnės nelaimės.

KOMUNISTAI NESUSITARĖ

Bruselyje įvyko komunistų atstovų konferencija, kurioje dalyvavo apie 20 atstovų iš tų kraštų, kuriuose komunistai nėra valdžioje. Pagrindinė tema buvo dabartinė Europos kapitalizmo krizė, demokratija, taika ir darbo klasės vienybė.

Šioje konferencijoje išryškėjo, kad Europos kraštų komunistai nebesilaiko griežtos Sovietų Sąjungos politikos ir kiekvienas kraštas reikiiasi savarankiškai. Taip, pvz., Italijos komunistai pritaria Europos Bendruomenės politikai, kai prancūzai labiau norėtų laikytis sovietinės linijos. Kai kurie stebėtojai konstatuoja, kad šioje konferencijoje pasireiškė ir viešumon iškilo itin dideli paskirų Europos komunistų partijų skirtumai.

Septynios DIENOS

— JAV doleris netikėtai greitai atgavo savo vertę ir vėl pasidarė pasaulio valiutos pagrindu.

— Karališkoji šeima aplankė Cook salas prie Naujosios Zelandijos, kurios turi tik 18.000 gyventojų. Priėmimas kaštavo 30.000 svarų. Salos gyventojai prašo naujazelandiečių pagalbos skoloms apmokėti...

— Anglikonų bažnyčia per 2½ metų už „nebereikalingas“ bažnyčias gavo 1.5 mil. svarų.

— Paskutinis 1965 m. traukinio apiplėšimo dalyvis R. Biggs, nesenai pagautas Brazilijoje pareiškęs, kad visi vogtieji pinigai jau buvo išsišbaigę. Jis planavęs rašyti savo „nuotykių“ atsiminimus ir pats pasiduoti.

— Buvęs konservatorių vidaus reikalų ministris Maudling buvo lengvai sužeistas, atidarydamas laišką su įpakuotu sprogimo užtaisais.

— Sovietų ambasadorius Lunkov'as per anglų-sovietų draugijos pietus pareiškė, kad kai kurie anglai bando patarti, ką sovietų piliečiai turi skaityti.

— Du sovietų mokslininkai — Borisov'as ir Barabanov'as atsiuntė atvirus laiškus į vakariečių spaudą, kuriuose gina Solženitsiną ir jo reikalavimą atstatyti sovietų moralinius pagrindus.

— Sovietų armijos kapitonas Berlyne perėjo į britų sektorių ir pasiprašė pabėgėlio teisių.

EUROPOS LIETUVIS — LITHUANIAN WEEKLY

Printed and Published in Gt. Britain by the Lithuanian House Ltd., 1 Ladbroke Gardens, London W11 2PU. Tel. 01-727 2470 Registered as a newspaper at the Post Office.

Leidžia D. Britanijos Lietuvių Sąjunga ir Lietuvių Namų Akc. Bendrovė.

Redakcija rankraščius taisy ir trumpina savo nuožiūra.

Prenumeratos kaina metams 5,50 sv., dolerio kraštuose — 14 dol. metams; Vokietijoje — DM 35.

Pensininkams 4.00 sv. Anglijoje. Atskiro numerio kaina — 12 p.

Už laikraštį kieno nors spausdinamųjų skelbimų turinį nei leidėjai, nei redakcija nesitima atsakomybės.

Vienoj skiltį įdėto skelbimo kaina 1.00 sv. už colį. Didesnį skelbimą atitinkamai brangiau.

Juozo Kralikausko „Tautvila“

Šiaip ar taip kalbėtume, bet vistiek neužginčytume fakto, kad rašytojas Juozas Kralikauskas pastaraisiais metais visą savo talentą yra paskyręs romanais atkurti Lietuvos istoriją, Mindaugo ir tuoj po jo sekusių laikų. Štai jis neseniai pateikė jau ketvirtą iš eilės istorinį romaną. Pirmieji trys, kaip buvo sakoma, sudarė triologiją („Tūnago ugnis“ ir „Mindaugo nužudymas“ — Mindaugo laikai, o „Vaišvilkas“ — tasai metas, kai šis Mindaugo sūnus grįžta atkeršyti tėvo žudikams ir perimti krašto valdžios, kuria jis neilgai tesinaudojo).

Dabartinis, ketvirtasis, **Tautvila** (išleistas čikagiškio Lietuviškosios Knygos Klubu 1973 m., 206 psl., kaina 4 dol.) vaizduoja tą metą, kai su kitais Mindaugo nužudę kunigaikštis Treniota parsikviečia Polocką valdžiusį Mindaugo brolio Dausprungo sūnų Tautvilą ir nužudo jį. Tuomet Vaišvilkas dar nebuvo grįžęs ir perėmęs valdžios, taigi šio romano veiksmas istoriškai yra ankstyvesnis už tą, kuris vyksta romane „Vaišvilkas“.

Romano Tautvila gauna per pasiuntinį Treniotos kvietimą: atjok, broli, su sūnum, pasidarysime žemes ir Mindaugo turtus. Paklausė žmogus, atėjo ir numirė, įmestas į rūsi. Išėjo iš Polocko su viltimi atgauti žemes, kur jo tėviškė, bet Treniota norėjo ten sėdėti, o kai Tautvilą lydėjęs polockietis kerštininkas Prokopijus pradeda intriguoti, štai svečias ir atsiduria aklinaime rūsyje ir ten baigia savo viltis.

Romano Tautvila pakankamai neaiškus sutvėrimas. Jį pakvietė grįžti, ir jis, perdaug nesivairuodamas, išėjo, bet be sūnaus. Pasirodo, sūnaus būta įtaresnio, o be to, Lietuva ir netrukė jo. Treniotos kėslų pinklėse atsidūrė tėvas vienas. Čia, atitūrus nuo istorijos, nesunku būtų išvėdinti paralelę su mūsų pabėgėliais.

Istorija ir metraščiai mums pasakoja, kad Tautvila galvojo nužudyti savo tetos (Mindaugo sesers) sūnų Treniotą, o šis — Tautvilą. Tik, sako, atsitiko taip, kad Treniota pajėgė nužudyti atsikviestąjį savo giminaitį, ir tai nestebina, nes Tautvila tiesiog lįstė atliko į pinkles. Tačiau romano Tautvila nėra toks, kaip istorijos vaizduojamas, ir sakyti, kad rašytojas bus kai kuriais sumetimais jį smarkiai suidealinęs, atitraukęs nuo istorijos liudijimų. J. Kralikauskui idealinti istoriją ne naujiena. Pavyzdžiui, labai idealus, tiesiog beveik poetiškas šventasis yra jo vaizduojamas Vaišvilkas (romane „Vaišvilkas“), nors istorija jį visai kitokią pristato. Tautvilą taip pat istorijai žinomas, kaip kunigaikštis, kuris varžėsi su Mindaugu dėl pirmumo Lietuvoje, dėjęs su kalavininkais ir kovojęs prieš Mindaugą. O romane jis yra Lietuvos ilgesiu gyvenęs senas, kuris, gali sakyti, akiai pasitikiėjo Treniotos nuosirdumui ir ne tiek valdžios troško, kiek galimybės atgauti tėviškę (pagal romaną, ta jo tėviškė buvusi Kernavė, nors istorija nutyli, kur Treniota buvo įsikūręs ir kur Tautvilą žuvo).

Taigi, skaitydami J. Kralikausko „Tautvilą“, istoriją turėtume padėti į šalį, gal tik pasilikdami sau žinoti patį esmingiausią faktą, kad Treniota nužudė Tautvilą.

Romanas iš tiesų apima beveik vien tik Tautvilos grįžimą, jo ginčius su Treniota, pasikalbėjimus su intrigantu Prokopijumi ir dvasiškiu švitra ir kentėjimus rūsyje. Sūnus atkalbinėjo Tautvilą neįtikėtai, bet jis nepaklausė. Gąsdino jį šventikas, gąsdino pakeliui Prokopijus, bet Tautvilos niekas nepaveikė. Tik susitikęs su Treniota jis pradeda suprasti, kad geru nekvepia: Mindaugo žudikai jį sekioja, šnipinėja, atvirai grasina jam. Prokopijus susiusto su tais jo neketinėjais ir įtikina juos, kad Tautvilą nori nužudyti Treniota, nors tokias užuominas kaip tik pats buvo kalęs Tautvilos galvon. Iš tiesų Tautvilą ne žydymo mintim gyveno, kai pamatė, kad nieko gera iš Treniotos nelaimės, bet galimybė pabėgti. Jis gi toks žmoniškas, kad išgelbsti vaikų kankinamą kurnį!

Tiesa, kad Tautvilą nepriima jokių įtariamų Treniotos pasiūlymų — jis vien tik savo tėviškės nori. O Treniota su padėjėjais įgrūda jį į rūsi, kai paaiškėja, kad Polocke pas jį yra lankęsis Vaišvilko pasiuntiniai, vadinasi, kai jis pradėdamas įtarti suokalbiu.

Pagaliau tiek to istorija, jei ji liudytų, kad Tautvilos kitokio būta, negu kad J. Kralikauskas jį vaizduoja. Istoriją rašytojas — kitaip stengiasi atkurti. Kaip ankstyvesniuose savo istoriniuose romanuose, taip ir šiame rašytojas stengiasi pirmiausia susikurti tokią kalbą, kuria galėjo kalbėti ano meto lietuviai ir kuri turėtų istoriškai nuspallinti pasakojimą. Antra — romano veikėjai šneka ne taip, kaip mes esame įpratę: dialoguose jie svaidsosi tarsi kirviais, pora žodžių išreikšdami tai, kas jiems rūpi. Primityvams žodžiumas nereikalingas. Ar jie prieš daugelį amžių buvo tokie nežodžiai primityvai, mes nežinome, bet galima spėti, remiantis logika — juo gilyn į senovę, juo mažiau žodžių kalba turėjo.

Romanas nedidelis, ir jį perskaitęs pasigaili, kad vis dėlto nemaža jo puslapių gal ir neekonomiškai panaudota, ne pateikiant ko daugiau tirštumų, bet tušties kartojimams. Pavyzdžiui, knygoje dažnai mums parodomas Tautvilą kaip kalinys rūsyje. Negėrusį ir nevalgį jį pamažu apima karštinė, bet tai jau paskutinės kalnimo dienos. O iš pradžių jis kelis kartus vis dar rodomas sveikas, bet su kalinio padėties pajutimu, dar besiklausęs garsų (jam ten „Laš!.. ar „Grikšt-grikšt, grikšt-grikšt, vos vos, tik ti...“), trokštąs gerti („O jeigu pieno! Jeigu madaus! Kaušą vandens! Rieškutėlę bent...“). Tie puslapiai kaip tik ir atrodo prasykdę.

Dialogo lakoniškumą apskritai linkdama laikyti noru tuo būdu labiau pabrėžti epochą ir jos žmones, deja, sakyčiau, kad ir šiuo atveju ne kartą galima išvėdinti tuščiažodžiavimą. Štai Prokopijus įsiverčia pro duris pas Tautvilą.

— „Kas gi tau, kniaziau brangusis?
— Dėl ko?
— Tavo veidas kaip drobė. Tu kaip druska, abos šventieji!
— Aš jau kone ligonis.
— Tave rūpestis suėdė, — kreivai vypteli Prokopijus. — Užtrukom, o suvis dykai. Bet įnikęs vis dar galuosies. Nu vis dar mėginsi pamelžti.
— Ką pamelžti?
— Šerpetuotą eži.
— Aa, jau ne. Mano pastangos suvis bergždžios. Kūliau šiaudus be grūdų.
— O argi nesakiau? Tai ką dabar galvoji?

— Nusilpęs, pavargęs. Nieko negalvoju.
— Nieko? O hospodar, balandėli!
— Jau monai težino, ką begalvoti.
— Ale tai ką dabar darysim?
— Numigsiu, kiek atsigausiu. Tada žiūrėsim. Kad jeigu ko, išmausim atgal.“

Tes dialogas romane užima apie tris penktadalius puslapių. Bet nepasakytume, kad tai dalykiškas pasikalbėjimas. Tačiau tai ne vienas toks romane pasikalbėjimas, kuriame metasi į akis nutylėjimas, puošmenėlis pagražintas tuščiažodžiavimas.

Taip, žinoma, toks yra J. Kralikausko išsidirbtas stilius. Jis teikia romanui poetiškumo, puošnumo ir mįslingumo. O tokios ypatybės, be abejo, reikalauja ir atitinkamo skaitytojo, ne tokio, kuris mėgsta sunkią, bet aiškią prozą.

K. Abr.

VILNIAUS ŠVENTOVES PASTO ŽENKLUOSE

Jaunas filatelistas Raimundas Lapas surinko įdomių duomenų Vilniaus įkūrimo 650 m. sukaktį minint. Pasirodo, kad Aušros Vartai ne mažiau, kaip penkis kartus buvo pagerbti lenkų okupuotos Lietuvos, laisvos Lietuvos ir Vatikano pašto ženkluose. Aušros Vartų Marija pagerbta 1940 m. Lietuvoje išleistoje atvirutėje. Šv. Onos bažnyčia, tas gotikos stebuklas, atžymėtas net keturiuose pašto ženkluose. Nuostabiai meniškai Šv. Petro ir Povilo bažnyčia atspausdinta dviejuose pašto ženkluose. Šv. Stanislovo bažnyčia — taip pat dviejuose. Ypatingo susidomėjimo sulaukusi Vilniaus katedra. Nuo 1920 iki 1959 m. ji randama penkiuose pašto ženkluose.

Čia suminėti duomenys tikri ir įdomūs. Tų faktų gali būti ir daugiau. Jie visi liudija, kaip mūsų Vilniaus šventovės yra branginamos net ir valstybiniu mastu.

J. Kuzmionis

Kruvinos žaros

*Toks vienišas esu ir man tavęs neužmatyti,
ir man nejausti tavo šilumos, gimtoji žeme!
Ką tavo meilė prarasta širdžiai mano lemia?
Kokia žvaigždė ir kur ištroškęs ilgesys man švyti?
Kaip man laukais, kaip kalnais, ežerėliais nusigerti?
Kaip man kaip piligrimui atsidurti prie vartų?*

*Toks vienišas esu ir vos menu laukus gėlėtus,
kur sesė vainikas kaip lakį svajonėlę pynė,
dainas dainavo apie giriom ošiančią gimtinę,
apie į laimę vedančius kelius žvaigždėtus.
Man sekė pasakas apie užkeiktą karalaitę,
o žvaigždės degdamos likimo knyga skaitė.*

*Ir užvertė jos knyga. Kruvinom žarom pasrūvo.
Ir saulė paslėpė už debesies raudoną veidą.
Su saule mano džiaugsmas, mano laimė nusileido,
kaip iš karklų statyti rūmai lūkesčiai sugriuvo.
Ir liko ežerai, laukai ir kalnai apdainuoti, —
nutrūko mano nuostabūs sapnai neišsapaunoti.*

*Norėčiau lauko upės vandeniui suvilgyt lūpas,
norėčiau ilgesį senų piliakalnių išgerti,
norėčiau paslaptis likimines gilius atverti, —
ir man širdis nerims, daužysis ir suskudus krūpau.
Ir gers ji tulžį, ne šaltinio vandeniui gaivinsis:
skaudės padange svetima, — ne saulės pasaka raminsis.*

ANT DUNDANČIO KRANTO

ROMUALDAS LANKAUSKAS

Truputį paklaidžioję, jie nesunkiai surado naktinį klubą, sumokėjo už įėjimą, paliko rūbinėje lietpalčius ir kepurės ir, lydimi labai mandaus, labai besistengiančio įtikti pagyvenusio vyro, kuris šypsojosi gyvo manekeno šypseną, įžengė į nedidelę, apytamą, purpuriniu audeklu išklotą salę su scena, baru ir keliadesimt žemų staliukų. Salė skendėjo prietemoje. Ant staliukų degė lemputės. Prie baro sėdėjo keletas gražių merginų labai trumpomis suknelėmis ir rūkė kvapnias cigaretes. Jos šypsojosi vyrams, kai jie pažvelgdavo į jas.

Kelneris, vos jie atsisėdo, atnešė ant padėklo tris taures ir šampano butelį sidabriname kibirėlyje su ledais. Jis atkimšo butelį, įpylė į taures putojančio gėrimo, nusilenkė ir tyliai pasitraukė.

— Nulups nuo mūsų paskutinį kailį už tą šampaną, — bambėjo Valiulis, dėbdiodamas į blizgančiu popierium aplipdytą butelį. — Kuriam galui jo reikėjo?

— Nesijaudink, — tarė Mikas. — Už jį jau sumokėjome. Na, būk sveiks.

Valiulis įsidrąsėjęs irgi siekė taures. Jie išgėrė. Programa jau buvo prasidėjusi: keturi vyrai, apsvilkę mėlynais aksominiais švarkais, šauniai grojo didžiulėmis armonikomis. Tai buvo tikri virtuozai; atrodė, kad groja ne keturi muzikantai, bet visos orkestras. Valiulis tik galvą kraipė.

— Kad tave velniai, tai bent skelia!

— Iš to duoną valgo, — tarė Vaineikis. — Ar jau nebesigaili savo pinigėlių?

Valiulis pralinksmedys klausėsi muzikantų. Netrukus išbėgo pusnuogių šokėjų pora, o po jų pranešėjas paskelbė, kad dainuos klubo žvaigždė Madlen Reno.

— Prancūzė? — nustebo Mikas. — O kur lietuvaitė?

— Ar aš nesakiau, kad tas tipelis mus apmaus, — sukikeno Valiulis. — Taip mums, durniams, ir reikia.

I sceną išėjo aukšta ir liekna blondinė su žalsva žibanti suknele. Užgrojo muzikantai. Ji paėmė į ranką mikrofoną ir uždainavo. Pirmą dainelę ji padainavo prancūziškai, antrą vokiškai, trečią angliškai. Publika jai smarkiai plojo; jos balsas buvo labai malonus.

Mikas nenuleido akių nuo dainininkės. Jis klausėsi pasiviręs į priekį, drebančiais pirštais kimšdamas pypkę.

— Kas tau? — paklausė Vaineikis. — Tu net pablyškai.

— Man pasirodė... — sumurmėjo Mikas.

— Kas tau pasirodė?

— Jūs nepatikėsit... Ir man sunku patikėti, bet tikriausiai ją pažįstu.

— Tu pažįsti šitą dainininkę? Na ir juokdarys! Kokius niekus čia paista! Juk nesį girtas. Ar šampanas mušė į galvą? — Vaineikis ironiškai nusišypsojo. — Nežinojau, kad esi pažįstamas su tokiom dailiom prancūzėm. Reikės

tavo žmonelei pasakyti, kai namo sugrįšim.

— Tu nesijuok, — tarė Mikas. — Tuojau išsiaiškinsim. — Jis rankos mostu pakvietė kelnerį.

— Sakyk, ar šita dainininkė — prancūzė?

— Ne. Madlen — jos slapypardė.

— Ar ji moka lietuviškai?

— Nežinau, tačiau ji ne vokieta. Ji svetimtautė. Pas mus, palyginti, neseniai dainuoja. Aš jį su paslaugoms.

Gal norėtumėt jai ką nors perduoti?

— Kelnerio šypseną buvo dviprasmiška.

— Malonėkite įteikti šitą kortelę. Aš palauksiu atsakymo.

— Nieko nesuprantu, — tarė Vaineikis. — Mikai, ką tu ketini daryti?

— Tuoj pamatysi.

— Jis pasigėrė. Einam greičiau iš čia, — sušnibždėjo Valiulis. Bocmanas atrodė beveik persigandęs.

Mikas skubiai brūkštelėjo ant kortelės: „Irma, aš esu čia. Norėčiau tave pamatyti. Mikas“. Jis padavė kortelę kelneriui, kuris dingo su ja. Orkestras nutilo. Dainininkė susišypsojo ir nusilenkė plojančiai publikai. Uždanga užsiskleidė.

— Kas čia dabar per monai? — vėl nusistebėjo Vaineikis. — Kam tas raštelis?

— Turėk kantrybės. Aš negalėjau apsiriki.

Kelneris po valandėlės grįžo su kortele. Ant kitos pusės lietuviškai buvo parašyta keletas sakinių: „Po pusvalandžio užėik į mano kambarį. Tau jį parodys. Irma“.

Kortelė suvirpėjo Miko rankose. Jis padėjo kelneriui ir numetė ją ant staliuko. Pirmiausia perskaitė tuos kelis

sakinius Vaineikis, paskui Valiulis.

— Tai Irma, — tarė Mikas. — Aš ją mylėjau. Prieš dešimt metų mes išsiskyrėm. Ji išvažiavo iš Klaipėdos. Štai ir visa istorija.

Jis nutilo ir taip sukando pypkęs kandiklį, kad tas vos nelūžo. Vaineikis pripylė jam pilną taure.

— Išgerk. Tokiais atvejais reikia išgerti.

Irma laukė jo persirengimo kambarių. Ji buvo jau užsivilkusi kitą suknelę ir degėsi cigaretę, kai Mikas pasbeldė ir pravėrė duris. Peleninėje ant staliuko su kosmetika gulėjo daug nuorūkų.

— Mikai, argi tikrai čia tu? — sušuko ji truputį egzaltuotai.

— Vis dar netiki — tarė Mikas, paspausdamas ištiestą jos ranką. — Kaip bebūtų keista, čia tikrai aš. Todėl nepalaikyk manęs vaiduokliu.

— Niekada net nesapnavau, kad tave vėl pamatysiu. Koks mažas pasaulis!

— Mūsų laivas remontuojamas uoste. Buvom užsukę į barą išgerti alaus, ir barmanas pasakė, kad čia dainuoja kažkokia klaidiedietė. Panoram jos pasiklausyti. O visa kita tu jau žinai. Nesigailiu apsilankęs šitam klube. Tu puičiai dainavai.

— Ačiū už komplimentą. — Ir mos akys sudrėko nuo ašarų. — Sėsk. Pasikalbėsime. Aš turiu laiko. Man šį vakarą jau nebereikės dainuoti.

Mikas atsisėdo į violetinį dirbtinės odos fotelį ir ėmė kimšti pypkę.

— Vieno dalyko negaliu suprasti: kodėl tu Madlen Reno, bet ne Irma Kalvaitytė?

Irma nusišypsojo. Ji buvo graži. Bet tai buvo kita Irma, ne ta, kurią Mikas

25 M. MINĖJIMAS KOLUMBIJOJE

Vasario 15-24 d. d. buvo minima 25 m. sukaktis nuo lietuvių įsikūrimo Kolumbijoje. Ta proga išskilmių rengėjai pateikia tokias žinias apie Kolumbijos lietuvius.

Pirmieji tremtiniai į Kolumbiją atvyko 1948 m. pavasarį, tarpininkaujant Lietuvių Katalikų Komitetui. Iki 1952 metų Kolumbijon įvažiavo apie 500 lietuvių, kurių daugumas apsisistoj Bogotoje ir Medellin'e. Tremtinių bendruomeninis ir kultūrinis gyvenimas prasidėjo 1949 metais.

Prieš 5 metus Medellyns dienraštis EL COLOMBIANO (1969. VIII. 21 laidoje) LOS LITUANOS straipsnyje tarp kitko rašė:

„Lietuviai, prieš 20 metų įsijungę į mūsų valstybinį gyvenimą, sudaro vieną iš organizuočiausių, darbščiausių, iš kitų išskiriančių etninių grupių mūsų bendruomenėje.

Norime paminėti pirmųjų lietuvių imigrantų atkėlimą Kolumbijon, ypatingai pažymint, jog lietuviai yra laisvę, tvarką ir darbą mėgstą žmonės. Įvairių šakų specialistai talkina mūsų tėvynės išsivystyme. Lietuva jiems yra idealioji TĖVYNĖ. Ją myli, gerbia ir prisimena. Tautinių švenčių dienos ją prisimena, apdainuoja bei atžymi su ašaromis akyse.“

LIETUVIŲ PARAPIJOS IR KUNIGAI

Laisvame pasaulyje šiuo metu veikia 118 lietuviškų parapijų. Jose dirba 225 lietuviai kunigai. Iš viso laisvame pasaulyje yra 612 lietuvių kunigų. Maždaug per metus laiko, nuo praėjo kun. Vienybės seimo, mirė 17 lietuvių kunigų.

„Laivas“

PRASO UZSIREGISTRUOTI

Lietuvių Tautinių Šokių Institutas prašo visas, aktyviai veikiančias, tautinių šokių grupes bei ansamblius ir lituanistines mokyklas prisiųsti savo adresus.

Rašyti: Jadvyga Matulaitienė, 188 Logan str., Brooklyn, N. Y. 11208, USA.

SKAUTAI STOVYKLAUJA

Sydnėjaus skautai, kaip ir kiekvienais metais, Kalėdų atostogų metu stovyklavo Ingleburn, savo nuosavoj stovyklavietėje. Vadovavo vytiš J. Belkus, tūtininko agr. B. Barkaus globoje.

Nors vasaros lietus visus mirkdė, bet skautai buvo patenkinti.

Savo vasaros stovyklą turėjo Geelongo „Šatrijos“ tūto skautai. Stovyklos viršininku buvo tūtininkas A. Karpavičius. Stovyklavo apie 30 skautų.

pažinojo prieš dešimt metų. Kosmetika, laikas ir gyvenimas ją smarkiai pakeitė.

— Priežastis labai paprasta. Dainininkė privalo turėti gražų vardą ir gražią pavarde. Irma Kalvaitytė — neįspūdingai skamba. Be to, prancūziškas vardas labiau tinka reklamai. Aš gyvenu svetimam krašte, ir man reikia prisitaikyti prie jo sąlygų, kad susilaučiau pasisekimo.

— Štai kur šuo pakastas! Dabar aišku. Aš tave vos pažinau. Galvojau: tu ar tik labai panaši į tave? Juk vis dėlto dešimt metų praėjo. Kai išvažiavai, tau buvo aštuoniolika. Kaip čia sekasi?

— Negaliu skųstis. Aš viskuo aprūpinta. Netrukus įdainuosiu vieną plokštelę. Mat, dalyvavau dainininkų konkurse televizijoje ir laimėjau trečią vietą.

— Uždirbsi pluoštelį pinigų?

— Taip. Ir gana nemažą.

— Vadinasi, pasisekė. Bet, sakyk atvirai, ar daugiau nieko tau nereikia? Nieko nepasigendi?

— Neklausk šito, — tarė Irma, ir jos gražus veidas staiga pasidarė liūdnas. — Važiuoju pas mane. Prisiminsim senus laikus, išgersim po taurelę.

— Aš ne vienas. Su manim du draugai. Jie baigia gerti šampaną.

— Paimsim ir juos. O gal jie dar nori pamatyti striptizą?

— Tur būt, ne. Vienas ypač rimtas berniukas. — Mikas nusijuokė, prisiminęs Valiulį.

— Puiku, tarė Irma. — Po dešimties minučių aš lauksiu jūsų gatvėje, žaliame automobily. Sutarta?

— Sutarta. Iki pasimatymo.

(Bus daugiau)

GEORGE MIKELL

(Jurgis Mikellaitis)

Kadaise Londono lietuvių tarpe buvo pasirodęs smarkiai progresuojąs lietuvis kino aktorius Jurgis Mikellaitis — George Mikell, bet po to vėl greitai kažkur pranyko. Išsiblaškęs beveik po visą pasaulį, dabar jis pastoviau įsikūrė Londone ir vėl prisiminė savo tautiečius.

Idomus ir įspūdingas yra šio palyginti jauno aktoriaus gyvenimas. Gimęs Batakuose (Tauragės apskr.) Jurgis Mikellaitis dar vaikas būdamas atsidūrė Vokietij-

Be čia minėtųjų filmų, jis yra pasirodęs keletoje dramų Londono teatruose, bent septyniuose T. V. serijiniuose vaidinimuose ir beveik nesuskaitomoje daugybėje vienkartinų T. V. vaidinimų.

Iš paskutiniųjų filmų, kuriuose G. Mikell dalyvavo, yra „Scorpio“ (su Alain Delon, Burt Lancaster ir Paul Shofield) ir „The Tamarind Seed“, daryta Barbadoje su Anthony Quayle, Julie Andrews ir Omar Sharif. Tai yra romantiškas nuoty-

George Mikell ir Julie Andrews (The „Tamarind Seed“)

joje ir ketino būti muziku. Bet jį daugiau traukė teatras, todėl dar visai jaunas pradėjo dramų studijas Oldenburgo teatre.

Ne už ilgo atsiduria su tėvais Australijoje, ir čia, atrodo, įsipilietina. Nenurimdamas vietoje, per penkis metus jis išvažinėjo visą Australiją ir išbandė visokių amatų — nuo malkų kirtėjo, iki teatro aktoriaus. Iki tol jau kalbėjęs gerai lietuviškai ir vokiškai, Australijoje jis greitai išmoko angliškai.

Pasitaikė, kad Londono Old Vic Teatre bendrovė Australijoje ieškojo jaunų teatro talentų. Taip buvo „atrastas“ ir jaunas Jurgis Mikellaitis. Tuo metu jis kaip tik vaidino dramatinę arthuro Koestlerio veikale „Darkness at Noon“, kurį įdomiai išsamiai nagrinėja neužilgo Nidos klubo išleidžiamoje knygoje Bronys Raila.

Padirbėjęs pusmetį su Old Vic bendrove, įsigijęs daugiau patyrimo ir lietuviškąjį Jurgį Mikellaitį iškeitęs į George Mikell, jis atidarė savo filmų bendrovę „Pegasus“. Sekėsi neblogai. Bet iš prigimties nerami dvasia greitai jaunąjį aktorį atvedė į Angliją. Čia jis iš karto metėsi į scenos ir filmų darbą, įsigydamas vis daugiau patyrimo ir garso. Iš kitos pusės, toks skubus savo jėgų išparciavimas, gal būtų, jam kiek sutrukdė pasiekti filmų pasaulio Parnasą ir jame pastoviai pasilikti.

Pagrindinius vaidmenis George Mikell yra turėjęs apie dešimtyje filmų (Sabina, Zeppelin, Young Winston ir kt.). Tačiau geriausiai jis savo talentą parodė antraičiuose vaidmenyse, sukurdamas įvairiausių tautų tipingus charakterius. Tokių vaidmenų jis yra sukūręs bent poroje dešėty filmų, iš kurių labiausiai žinomi yra „Guns of Navarone“, kur G. Mikell vaidina vokiečių karininką, „The Great Escape“ su Steve McQueen ir „Double Man“ su Yul Brynner.

„Klajūno“ ansamblis

Klajūnas — tai buvo lietuvių karių, tarnavusių aštuntos armijos sudėtyje, meninė organizacija. Jos nariai, taip sakant, buvo matę šalto ir karšto ir buvo stiprūs kaip užgrūdintas plienas. Dauguma jų karinę tarnybą pradėjo dar nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Vėliau buvo įjungti į Raudonąją armiją. Prasidėjus vokiečių-rusų karui, tarnavo savaisaugos daliniuose. Pagaliau buvo vokiečių begėdiškai nuginkluoti ir išvežti į Vokietiją aerodromų darbams. Po kiek laiko buvo įjungti į vokiečių kariuomenę ir išvežti į Vakarų fronto pirmąsias ugnies linijas. Kalnuotoje Italijoje teko pergyventi pragariškas patarinių kanonadas. Nutaikę progą, pabėgo iš vokiečių kariuomenės, pasidavė amerikiečiams ir buvo uždaryti į belaisvių stovyklą. Tais laikais dažnai keitėsi politinės aplinkybės ir grėsė pavojus, kad gali būti atiduoti S. Sąjungai. Gelbėdami savo gyvybę, perėjo į gen. Andersono vadovaujamą lenkų korpusą.

Tarnaudami korpusu, suorganizavo lietuvių karių chorą, kuriam vadovavo J. Černis. Lietuviai ruošdavo savo tautinių švenčių minėjimus, koncertus ir į tas programas pasiskyrė savo viršininkus. O po kapituliacijos jau pavyko sudaryti stiprų lietuvių vyrų chorą.

1946 m. lietuviai kariai buvo atvežti į Angliją ir apgyvendinti stovykloje netoli

Horsham. Gavo 30 šilingų savaitinį atlyginimą ir išlaikymą. Čia ir buvo sugalvota chorą praplėsti ir jį įjungti į organizacinius rėmus. Prie choro įsisteigė vaidybos grupė ir muzikos kapela. Taip gimė ansamblis, kurį pavadino „Klajūno“ vardu. Ansamblio vadovu buvo išrinktas Z. Mockus, o choro vadovu — J. Černis. Nario mokėstis — vienas šilingas savaitėi. Ansamblis su koncertais ir vaidinimais dažnai atvažiuodavo į Londoną ir net buvo nuvažiuojęs į Glasgow. Visur turėjo gerą pasisekimą. Žmonės tuomet buvo pasiilę pramogų ir savų tautiečių. Lietuvų karių ansamblio pasirodymus sukdavo didžiausią entuziazmą. Žmonėms tai buvo staigmena, kad atvažiuoja didelis būrys jaunų vyrų, o kariaus buvo malonu, kai rasdavo gražių merginų. Pradėjo megtis meilės ryšiai, kurtis naujos šeimos.

Horsham stovykloje mūsų vyrai buvo demobilizuoti ir paleisti į atsargą. Dauguma jų apsigyveno Londone ir tęsė pradėtą meninį darbą. Londone ruošė koncertus, dalyvavo tautinių švenčių minėjimuose ir pastatė tris scenos veikalus. Dar gyvenant Horsham, moterų vaidmenį vaidino vyrai. Jūs gerai atlikdavote Alg. Pesys, Kairys ir kt. Turėjo gerų menininkų, kurie nupiešdavo gražias parengiamas programas. Gauta iš pramogų pelną skyrė bažnyčios ir klubo reikalam. Dauguma vyrų įsijungė į

Kiti rašo

„Gimtasis Kraštas“ (Nr. 2-4) išspausdino savo buv. vyr. redaktoriaus pavaduotojo Jono Lukoševičiaus išpūdžius apie Angliją, kurioje jis neseniai lankėsi.

Apie „Morning star“

„Neslėpsiu nuodėmės: garsųjį Flyt-strytą — Londono spaudos gatvę — kažkodėl vaizduotėje buvau nusipiešęs tamsų ir niūrų. Bala žino, gal dėl čia gaminamų laikraščių, kurie nešykšti lieti juodą rašalą mūsų šalies adresu. Flytas tikrovėje tviska vitrinomis, gyvas, labai judrus ir šviesus.

Tačiau ne vien šios gatvės produkcija atstovauja visos Anglijos spaudai: Londone leidžiamas ir darbininkų laikraštis „Morning star“.

Jo redakcija įsikūrusi, aišku, ne Flyt-stryte. Ji — garsiam revoliucinėmis tradicijomis rajone, vadinamoje „Mažonoje Italijoje“ — čia kadaise gyveno daug italų revoliucionierių, netoliese buvo spausdinama „Iskra“.

„Morning star“ straipsniai ir reportažai labai nepatinka paradiinei Anglijai: laikraštis gina darbininkų reikalus, gyvena rūpesčiai elininio žmogaus, kurį visų labiausiai paliečia infliacija bei šalies įstojimo į Bendrąją Europos rinką bėdos, jo puslapias naudojami leiboristai, šiuo metu neturį savo laikraščio.“

Pagal J. Lukoševičių išėitų, kad „Morning star“ yra ir Anglijos darbiečių organas.

Apie tradicijas

„Princesės Anos vestuvinė stiklinė karietų nuo Vestminsterio abatijos iki Bukingemo rūmų traukė arkliai, ir tai Amerikos radijo komentatoriai visuę Angliją sujauzdinusios dienos vakare suteikė progą pasišaipyti:

— Anglija pergyveno tokią kuro krizę, kad princesė buvo priversta arkliais važiuoti. (Beje, kiek vėliau gana kandžių piešinių šia tema pasirodė ir Jungtinių Valstijų spaudoje. Matyt, iš tam tikro pavydo: juk pačios Amerikos tradicijos dar trumpomis kelnaitėmis bėgioja...)“

„Yra, aišku, ir kasdien naudojamy tradicijų. Tokių, kaip tikrai geras neįkylumas, mandagumas, ramumas. Universitetų mieste Kembridže siauros gatvelės primena senąjį Vilnių. Ir situacija buvo labai vilnietiška: užsižiopsiojęs praeivis — matyt, turistai — staiga žengė nuo šaligatvio, posūki daranti mašina stabtelėjo, ir jos užpakalinį sparną išplojo paskui važiuojanti ledi. Abi mašinos sustojo. Džentelmenas, atidavęs damos mašinos duresles, palaukė, kol ši išlip, pasisveikino, abu apžvelgė rezultatus, palingavo galvomis ir tik tada ėmė darytis svarbiausio kaltininko, kurį jau buvo bala žino kur. Vis tik toks gražus dalykas tas tradicinis anglų mandagumas.“

Apie šiaudinius stogus ir madas

„Jaukiuose Anglijos miesteliuose, kai muose daug kur matėme dailiai šiaudais (aišku, senais) dengtus stogus. Jie ypač sudomino — juk ir ne vienam mūsų dar yra tekę savo akimis matyti juos Lietuvos kaimuose, juk ir dabar JAV „veiksnių“ laikraščiai dejuoja dėl šiaudastogės Lietuvos. — Tai ypatingas pasididžiavimas, — susilaukiau paaiškinimo, — šiaudais apdengti stogai brangiai kainuoja, šeimininkas jį labai saugo ir juo didžiuojasi.

O jergutėliau, koks madingas buvęs mūsų kaimas, kaip gaila, kad užjūriniai „veiksniai“ apsirinka, manydami jį vis dar šiaudastogiu esant...“

Lygiai taip pat širdį suspaudė, prisiminus, kaip lengvabūdiškai elgėmės su didieku ir bobučių kailiniais bei kailinukais. Spardėmės, kai mamos sprausdavo į juos bėgant mokyklon, verkšlenome dėl miestietiško paltuko, o čia, Londono širdyje, Carnaby vitrinose veltaviniai baltaviršiai avies kailiukai puikuojasi 40-60 svarų kainomis. Toje pat minkštomis plastmasinėmis plytomis išklotoje, tik pėstiesiems skirtoje Carnaby gatvėje, kurl esanti daugelio pasaulio madų gimtaviatė, į kurią atva-

Londono lietuvių bažnytinį chorą, kuriam pradėjo vadovauti ir kartu bažnyčioj vargoninkauti J. Černis.

1947 m. iš Vokietijos į Angliją pradėjo plaukti pabėgėlių transportai. Nemažai pabėgėlių apsigyveno ir Londone. Nė, ir prasidėjo... Bet klausimo geriau čia nekelti. Kas ardė Klajūną, tų jau seniai nėra Anglijoj. O buvusieji jo nariai dar ir šiandien nenuilstamai dirbaujasi įvairiose organizacijose.

Klajūnas buvo organizacija, kuri stipriai švystelėjo kaip padangų meteoras ir staigiai vėl užgeso. Klajūno narių likvidacinis susirinkimas nutarė savo kasos likutį — &23. 2. 3 paaukoti DBLS Namų Fondui. Bet paaukodami pinigų, jie kartu pateikė ir sąlygą: „DBLS nenupirktus namų iki jos nurodyto termino 31. XII. 1949, minėtoji suma &23. 2. 3 privalo būti pervesta Tautos Fondui“. Pinigus įmokėti Namų Fondui įgalioti Antanas Pesys ir Vytautas Paulionis. Tos sąlygos yra paskelbtos 1949 m. „Britanijos Lietuvis“ 1 numeryje.

V. Vytenietis

žiuojas Paryžius, kurioje pirmą kartą moteriški sijonai buvo nukirpti iki tų šaunių jų mini normų.“

Gal čia norėta pasakyti, kad „veiksniai“ kartais dejuoja dėl kiaučių, o ne dėl šiaudinių stogų.

Apie svetingumą

„Garsėja mūsų lietuviškasis svetingumas. Ir ištis dar neteko matyti įstaigos, įmonės, fabriko, aukštosios mokyklos, kolūkio, kur praktiškai bet kuriuo metu nebūtų galima atvesti tolimų ir artimų svečių. Kartais jų labui trukdosi darbai, kartais šurmuly s kreipia bibliotekos durų link žilas galvas. Viskas vardan svetingumo. Lyginant su šia praktika, teko patirti ir angliško „nesvetingumo“. Pavyzdžiui, Oksforde, Kembridže grožėjoms, iš esmės, tik įspūdingais koledžų pastatais, geriausiu atveju — žaliomis vejomis jų kiemuose ir specialiai tu/istams užsukti skirtomis (labai nedidelėmis!) itin istorinėmis vietelėmis.

Magėjo, aišku, užsukti į senų mūrų slepiamas auditorijas, klubus, nors prabėgoms pajusti gyvenimo pulsą ar susidaryti gyveninį įspūdį. Visiems šiems geriems norams kelius uždarė gausios, labai mandagios ir kartu neperžengiamos, kaip šimtmetinė mūro siena, lentelės su užrašu „Private“ — neikišk nosies...“

Pabaiga

„Greitai pralėkė suspaustos kelionės dienos.

Be abejonės, norėjosi ir geriau, ir giliau. Ir plačiau pažinti kraštą, kuriame nuo seno lietuvių gyvenama, kuriame kadais ėjo „Rankpelnis“, kurio šachtose namaža mūsų tautiečių kadaise prisidėjo prie Anglijos turtėjimo...“

Kažkaip sunku suprasti, kad keliautojas nori pažinti kraštą, „kuriame nuo seno lietuvių gyvenama“, bet nenori pažinti pačių lietuvių.

Darbas kasyklose

Dažnai pasigirsta balsų „kad angliakasiai esą verčiami dirbti viršvalandžius, kai tuo tarpu kitų profesijų darbininkai gali laisvai pasirinkti — dirbti ar nedirbti.

Kasyklų pramonė yra teisingai lyginama su laivininkyste. Abejose profesijose dirbantįjį neleidžiama pradėti nors ir mažiausio darbo, kol nėra tinkamai paruošti ir apmokyti. Lygiai taip pat abejose profesijose darbas gali būti nutrauktas ar sutrūdytas, nes kiekvienas netikslumas gali kaštuoti daugelio žmonių gyvybes.

Dar 1947 m. Anglijos angliakasiai pasirašė penkių dienų savaitės susitarimą, pagal kurį angliakasyd dirba penkias pamainas savaitėje. Kad pamainų darbas nesusitrukdėtų, kiekvieną savaitgalį prityrę ir gerai apmokyti specialistai peržiūri, patikrina, pakeičia ir paruošia darbu visus kasyklų įrengimus, pradedant mažomis smulkmenomis kasyklų paviršiuje, baigiant komplikuotais vidaus įrengimais. Tikrinimo taisyklės yra labai griežtos, nes mažiausias neapsižiūrėjimas gali būti didelės nelaimės priežastimi.

Tikrina iš pačių angliakasių atrinkti ir apmokyti specialistai. Per savo prof. sąjungas jie yra raštiškai įsipareigoję tą darbą atlikti savitgaliais. Už tai jie gauna oficialiai nustatytą viršvalandžių atlyginimą. Atsisakydami tuos viršvalandžius dirbti, formaliai angliakasiai jau yra sulaužę savo pasididėjimą, o ne formaliai, paskelbę streiką.

Lygiai kaip laivas jūroje, taip ir kasyklos turi būti prižiūrimos per ištisą parą be jokių pertraukos. Dabartinio metu, kai angliakasiai atsiskė dirbti savitgaliais, priežiūrą atlieka kasyklų valdybos tarnautojai. Bet visą laiką jie negali tai daryti. Jeigu rimto streiko atveju šis darbas būtų sutrūdytas, tai gali atsitikti, kad dalis kasyklų bus nebepataisomai sugadintos.

Nors angliakasiai yra įsipareigoję dirbti viršvalandžius (savitgaliais), bet vidutinis visų angliakasių išdirbtas valandų skaičius nesudaro penkių pilnų pamainų savaitėje. Tas reiškia, kad angliakasiai patys save kompensuoja už viršvalandžius, neatvykdamai į pamainos darbą bet kurią savaitės dieną. Kitaip sakant, praktiškai iki šiol viršvalandžių nepaigina angliakasių savaitės.

Jūrininko ir angliakasio darbas yra pavojingas. Angliakasiams, be nuolatinių pavojų kasyklose, dar nuolat graso anglies dulkų sukeliamas plaučių liga — pneumoniosis. Todėl nenuostabu, kad nežiūrint visų ekonominių sunkumų, gyventojai į angliakasių reikalavimus žiūri daug palankiau, negu žiūrėjo pvz., į pašto ar elektros jėgainių streikus.

ag

— Aš labai gerbiu moteris, bet nenorėčiau turėti žmonos, protingesnės už save. Čia priėjo Kindziulis ir tarė: — Todėl ir likai nevedęs.

LIETUVOJE

MIRĖ KUN. INKRATA

Lapkričio 26 d. Aukštosios Panemunės kapinėse buvo palaidotas kun. Juozas Inkra, anksčiau darbavęs įvairiose Vilkauskio vyskupijos parapijose kaip klebonas, o paskutiniu metu gyvenęs prie Karmelitų bažnyčios Kaune kaip altarista — pensininkas. Velionis buvo gimęs 1894 m., kunigu įšventintas Seinuose 1917 m. Taip pat pranešama, kad šiais metais yra mirę jau 18 kunigų, o įšventinti tik šeši nauji.

APDOVANOTAS J. PALECKIS

Už vaisingą visuomeninę ir politinę veiklą ir 75-ųjų gimimo metinių progą Justas Paleckis apdovanotas Tautų draugystės ordinu.

STATYS NAUJĄ JĖGAINĖ

„Electrical Times“ rašo, kad Lietuvoje numatoma pastatyti labai galingą elektros jėgainę, kurioj bus naudojama dirbtinai pakelto vandens jėga.

Darbas numatoma pradėti 1976-1980 m. penkmetyje.

LIETUVIAI PAS LENINĄ

Ryšium su Lenino 50-ties metų mirties sukaktuvėmis Vilniuje ir kitose vietose įvyko iškilmės bei susirinkimai. Ta proga spaudoje pasirodė įvairių Lenino gyvenimo aprašymų. Apie jo paskutines dienas Gorkose rašoma:

„Gorkose kartu su Vladimiru Iljičiumi gyveno ir keletas mūsų žemiečių — lietuvių. Paskutiniaisiais metais didįjį proletariato vadą slaugė Kazys Rimša. Gorkų parke dar ir dabar tebestovi 800 metų ąžuolas, iki kurio takeliu eidavo pasivaikščioti Vladimiras Iljičius, ramstydamsis studento mediko K. Rimšos peties. O Gorkų virtuvėje triušė ramygaliečio kumečio Karvelio dukterys Marcelė ir Anastazija. Garaže, kaip muziejinis eksponatas, tebestovi automobilis, kurio Vladimirą Iljičių vežiodavo į Maskvą ir į gretimus kaimus lietuvių kilmės šoferis Steponas Gilis. Trių Gorkose saugojusių Leniną buvo ir Arpagalos krašto mažajam valstiečiui sūnui Pranas Baltrušaitis, Anastazijos Karvelytės vyras vilnietis V. Belmas.“

„V. L.“

„MANO“ IR „MŪSŲ“

„V. L.“ viena moteris skundžiasi, kad jos vyras namuose „besipildydamas“ praturtėjo, įsigijo gerus baldus, automobilį, o bendrame ūkyje dirba tik dėl akių. Ta proga laikraštis nuo savęs pridėda:

„Pasidairykite aplinkui, pamatysime ne vieną tokį. Sodybiniam sklėpe viskas sutvarkyta ir išpuoselėta. Asmeniniame tvarte gyvuliai kaip iš teslos nulipdyti. O visuomeniniame darbe tarsi kitas žmogus — vos juda, vos kruta. Gerai, jei tokiame tik kastuvai patikėtas — nuostoliai nedideli. O jei duota technika? Nesunku suprasti, kiek toks žmogus žalos padaro. Kai liudies kontroleriai vienam traktorininkui pasakė, kad jisai dirba tingėdamas, tas atšovė:

— Tai mano reikalas. Ne jūs, o aš mažiau uždirbsiu. O kad darbas nebaigtas liks, jam nė motais.“

KULTŪRINIAI ĮVYKIAI

— Tauragnuose suruoštas Teofilio Tilvyčio 70-jų gimimo metinių minėjimas. Panašūs minėjimai suruošti ir kitose vietose.

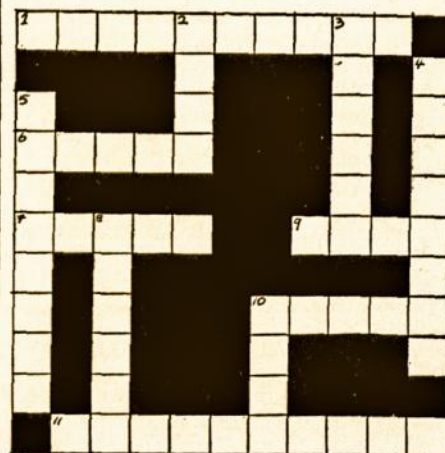
— Biržuose įvyko K. Binkio kūrybos vakaras. Paskaityta ištrauka apie jo kūrybą ir papasakoti prisiminimai.

— Vilniuje pagarsėjęs aktorius-skaitovas L. Noreika surengė net tris Vinco Mykaločia-Putino poezijos vakarus. Laimonas Noreika skaitomas vienas geriausių lietuviškosios poezijos perdavėjų.

— Didelė Lietuvos rašytojų grupė buvo nuvykusi į Maskvą, kur buvo suruoštas pokalbis apie lietuvių literatūrą.

GALVOSŪKIS

Nr. 26

Gulsčiai: 1. Kalifornijos miestas. 2. Žuvis kaulas. 7. Audeklas. 9. Prieskoninis augalas — gėlė. 10. Margarino firma. 11. Maisto pramonės specialistas.

Statmenai: 2. Knygų leidykla. 3. Kalėdinis papuošalas. 4. Ginklo rūšis. 5. Riešutmedis. 8. Europos gyventojai. 10. Ne svetimi.

GALVOSŪKIO NR. 25 ATSAUKIAI

Gulsčiai: 1. Volkswagen. 6. Ataka. 7. Ardas. 9. Gėda. 10. Styga. 11. Girtuoklis. Statmenai: 2. Sofa. 3. Eilutė. 4. Vitražas. 5. Karaimai. 8. Devyni. 10. Solo.

